

[Augustin o počátku času]

Christopher Kirwan

◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 4. 1. 1981

◆ private seminar, Czech | German, origin: 4. 1. 1981

[Augustin o počátku času] [1981]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1981-01-04 Christopher Kirwan – B [LVH281VA], jiná verze_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Of the question whether there is an infinite amount of space or of time.

Jiný hlas: Otázka, zda je nekonečné množství prostoru nebo času.

Jiný hlas: Is that not right? So I think that Leibniz is not forced to take the view that time had a beginning.

Jiný hlas: Domnívá se, že Leibniz není nucen k tomu, aby zastával názor, že čas má počátek. Že čas měl počátek.

Jiný hlas: And if you ask me whether Leibniz did believe that time has a beginning, I'm afraid I don't know the answer.

Jiný hlas: Jestliže se ho zeptáme, zda Leibniz skutečně věřil, že čas má počátek, tak nezná odpověď. Neví to.

Jiný hlas: That makes sense. Here you have two alternative answers to the problem.

Jiný hlas: Tady máme dvě alternativní odpovědi na tenhle problém.

Jiný hlas: And that answer of Leibniz, of course, as Leibniz was aware, only answers the problem if you understand it in one of two possible ways.

Jiný hlas: A tato Leibnizova odpověď se týká problému pouze v případě, že ho budeme chápat v jednom ze dvou možných smyslů.

Jiný hlas: Namely, if you understand the question as asking why did not the very events that have happened all happen say a week earlier.

Jiný hlas: Totiž pokud budeme tu otázku chápat jako dotaz na to, proč se ty samé události, které se už staly, nestaly třeba o týden dříve.

Jiný hlas: And if you understand the problem in that way, then Leibniz would say it's not really a problem at all.

Jiný hlas: A pokud budeme ten problém chápat tímto způsobem, pak Leibniz by řekl, že to vlastně není vůbec žádný problém.

Jiný hlas: Which I think is different from Augustine. Augustine thinks that there is a real problem.

Jiný hlas: V čemž se liší od Augustina. Augustin si myslí, že je to skutečný problém.

Jiný hlas: As for myself, I don't know. I'm inclined to disagree with Leibniz here and to think that it is conceivable that things should have started say a week earlier than they did. So I'm inclined to not to accept Leibniz's solution, but I'm not sure.

Jiný hlas: Pokud jde o něho, tak neví, ale spíš by se v tomto bodě klonil k nesouhlasu s Leibnizem, protože si myslí, že je myslitelné, že by ty věci mohly začít o týden dřív, než začaly. Takže se spíš kloní k tomu, že nesouhlasí s ním v tomto bodě, ale není si docela jistý.

Jiný hlas: Nejsme si docela jistý.

Jiný hlas: Není si docela jistý. Ještě něco vynechal?

Jiný hlas: If we may speak about Leibniz for a moment, of course, what he is doing here is to apply his *principle of the identity of indiscernibles*. *Identity of indiscernibles*. That those things which cannot be discerned are identical.

Jiný hlas: Pokud můžeme mluvit o Leibnizovi chvíli, tak to, co on tady dělá, je to, že používá svůj princip *identity nerozlišitelných*. Tedy to, co nelze, dvě věci, které nelze rozlišit, jsou vlastně identické.

Jiný hlas: But if he means by that that where there is no way of discovering a difference, there is no difference, I believe that principle is false. That is to say there might be some, there could be differences which it's impossible to discover. Impossible to discover.

Jiný hlas: Pokud tím míní to, že kde není žádný způsob, jak zjistit rozdíl, tam žádný rozdíl není, tak si myslí, že tento princip je falešný. To znamená, že popírá, že by mohly být takové rozdíly, které je nemožno zjistit. Že to dogmaticky popírá předem.

Jiný hlas: Now the difference between our world and a world which was exactly the same but started

one week earlier would indeed be one of these differences that it would be impossible to discover. But I am inclined to think that nevertheless it might be a real difference. And if so, then I disagree with Leibniz. But as I say, I'm not sure.

Jiný hlas: Ten rozdíl mezi naším světem a světem, který by byl úplně stejný, ale začal o týden dříve, by byl právě tím rozdílem, který by bylo nemožno zjistit. Ale on se přesto domnívá, že by to mohl být skutečný rozdíl. A pokud by tomu tak bylo, pak by nesouhlasil s Leibnizem. Ale jak už řekl, není si jist.

Jiný hlas: But I say that it seems to me that the most attractive answer to the problem is the one that I stated third. The question is: why was the universe not created sooner than it was? And I think that the right response is to say there was no reason. That is, I again, this constitutes a disagreement between me and Leibniz. But now it is a different principle of Leibniz that I am contesting. The what is called the *principle of sufficient reason*. Namely that everything has a reason. And I would hold myself that at least that there may be some things which do not have any reason. They just happen but without any reason.

Jiný hlas: Ale zdá se mu, že nejvhodnější odpověď na tento problém je ta, kterou uvedl jako třetí. Otázka zní: proč nebyl vesmír stvořen dříve, než byl? A on si myslí, že správná odpověď je říct, že k tomu nebyl žádný důvod. A to je zase bod, ve kterém nesouhlasí s Leibnizem. Ale to už je jiný Leibnizův princip, který on tady napadá. Ten takzvaný princip *dostatečného důvodu*. Totiž, že všechno má svůj důvod. A on se domnívá, že jsou aspoň některé věci, které nemají žádný důvod. Prostě se stanou, ale bez jakéhokoli důvodu.

Jiný hlas: Now if one supposes that the universe had a beginning in time...

Jiný hlas: Jestliže tedy předpokládáme, že vesmír měl počátek v čase...

Jiný hlas: And if one supposes that it began in 4004 BC, a jestliže předpokládáme, že tento počátek byl v roce 4004 před Kristem, *it seems to me that that is very much the sort of truth which would be true without there being any reason for it*. Tak se mi zdá, že to je právě ten druh pravdy, který by mohl být pravdivý, aniž by pro to byl jakýkoli důvod.

Jiný hlas: *So that is the solution to the problem that appeals to me most*. To je pro mne řešení tohoto problému, které mne nejvíce oslovuje.

Jiný hlas: *But perhaps I may remind you what Augustine says*. Ale možná bych vám mohl připomenout, co říká Augustin.

Jiný hlas: *He just says it is illogical for us to think that God made the universe at that time by chance, that is, for no reason*. On prostě říká, že je pro nás nelogické si myslet, že Bůh stvořil vesmír v té době náhodou, to znamená bez jakéhokoli důvodu.

Jiný hlas: *I don't know what others think on that point*. Nevím, co si o tom myslí ostatní.

Jiný hlas: Tu byla řeč o určitém periodickém Shoemakerovi.

Hejdánek: *Free rotation*. Od Shoemakera. To se mně nezdá.

Jiný hlas: Yes, Shoemaker, right.

Jiný hlas: Byl v centru pozornosti Shoemaker, tak tam byl taky Augustin a byl tam Henry.

Jiný hlas: Shoemaker, Augustin a potom taky Henry.

Jiný hlas: Já jsem tam v té poznámce postrádala nějaké vyvrácení Shoemakera.

Jiný hlas: *Arguments against Shoemaker, I had no arguments against him. I thought that Shoemaker's was right*. Argumenty proti Shoemakerovi. Neměl jsem žádné argumenty proti němu. Myslel jsem, že Shoemaker má pravdu.

Jiný hlas: Takže Augustin a on nemají...

Jiný hlas: Yes, the situation here is that Augustine has two things: he has the thesis that time had a beginning, and an argument for it. V tom případě Augustin má dvě věci: má jednak tu tezi, že čas měl počátek, a potom argument pro tuto tezi.

Jiný hlas: *Now the argument, which is also in Philo, depends on there being no time without change*. A ten argument, který je také u Filona, stojí na tom, že není čas bez změny.

Jiný hlas: *And I believe that the argument does not work because that premise is not true*. A já si myslím,

že ten argument nefunguje, protože tato premisa není pravdivá.

Jiný hlas: *But of course the thesis which Augustine seeks to support by that argument may still be a true thesis.* Ale ovšem ta teze, kterou se Augustin snaží argumenty podepřít, může být i přesto pravdivá.

Jiný hlas: *At any rate I think the thesis is well worth investigating even though I believe that that argument for it is not a good one.* V každém případě si myslím, že ta teze stojí za prozkoumání, i když si myslím, že argumenty pro ni nejsou dobré.

Jiný hlas: *So does that explain the situation?* Vysvětluje to tedy tu situaci?

Jiný hlas: *And other people may think that Shoemaker's proof is not a good one.* A jiní lidé si zas mohou myslet, že Shoemakerův důkaz není dobrý.

Jiný hlas: *I mean, let me say a little more about his argument, about Shoemaker.* Dovolte mi říci něco více o Shoemakerovi, o jeho argumentu.

Jiný hlas: *You see, Shoemaker's argument depends on our looking for the best hypothesis or the best explanation of the phenomena that he imagines.* Vidíte, ten Shoemakerův argument závisí na tom, že hledáme tu nejlepší hypotézu nebo to nejlepší vysvětlení pro ty jevy, které si on představuje.

Jiný hlas: *And he believes that the phenomena which he imagines are best explained by supposing that the universe remains without any change at all for one year in every sixty.* A on věří, že ty jevy, které si představuje, se dají nejlépe vysvětlit tím, že předpokládáme, že vesmír zůstává beze vší změny po jeden rok z každých šedesáti let.

Jiný hlas: *But of course it would be possible for somebody who takes the opposite view, for example Aristotle or Philo...* Ale ovšem by bylo možné pro někoho, kdo zastává opačný názor, jako například Aristoteles nebo Filon...

Jiný hlas: *it would be possible for him to say that the hypothesis proposed by Shoemaker is impossible.* By bylo pro něj možné říci, že ta hypotéza navržená Shoemakerem je nemožná.

Jiný hlas: *And Shoemaker will have to admit that of course there are other hypotheses which could be put in its place.* A Shoemaker by musel přiznat, že samozřejmě jsou jiné hypotézy, které by bylo možné postavit na toto místo.

Jiný hlas: *The phenomena that he imagines involve a universe which begins by having regular periods of standstill in different regions.* Ty jevy, které si představuje, zahrnují vesmír, který začíná tím, že má pravidelné doby zastavení v různých oblastech.

Jiný hlas: *But of course it's quite possible that that universe does not continue in a regular way.*

Hejdánek: Ale je samozřejmě docela možné, že tento vesmír nepokračuje pravidelným způsobem.

Jiný hlas: *And I think it's not a very strong argument which asks us to accept as the truth that hypothesis which is the easiest or simplest because the truth might be more complicated.*

Hejdánek: A nemyslím si, že je to příliš silný argument, který po nás chce, abychom přijali jako pravdu tu hypotézu, která je nejjednodušší nebo nejprostší, protože pravda může být složitější.

Jiný hlas: *So it would be quite possible for let us say Philo to remain unconvinced by Shoemaker.*

Hejdánek: Takže by bylo docela dobře možné pro, řekněme Phila, aby zůstal nepřesvědčen Shoemakerem.

Jiný hlas: *Any of you who know about some of the theological questions that arise around here, I could perhaps say a word more about the theory that God exists outside time.*

Hejdánek: Pokud někdo z vás ví o některých teologických otázkách, které tady vyvstávají, mohl bych snad říci o slovo více o teorii, že Bůh existuje mimo čas.

Jiný hlas: *I don't know whether Augustine was the first person to propound this theory, the first Christian to propound this theory.*

Hejdánek: Nevím, zda byl Augustin první osobou, prvním křesťanem, který přednesl tuto teorii.

Jiný hlas: *But many later Christians have adopted it, though not all.*

Hejdánek: Ale mnoho pozdějších křesťanů ji přijalo, ačkoliv ne všichni.

Jiný hlas: *And it's usually stated by saying that God is eternal. I don't know whether there is a special*

word for that in Czech, but eternal is often used to mean outside time. Aeternus, Latin aeternus.

Hejdánek: A obvykle se to vyjadřuje tak, že Bůh je věčný. Nevím, zda pro to existuje v češtině zvláštní slovo, ale *eternal* se často používá ve smyslu mimo čas. *Aeternus*, latinsky *aeternus*.

Věčný. Já jsem naznačil v tom překladu, *everlasting* je věčně trvalý nebo věčně trvajícím, že? A proti tomu *eternal* je věčný a [nesrozumitelné] věčný, jo. Věčností se tedy rozumí mimo čas a věčně trvajícím se rozumí trvajícím v čase. Jo? To je ten rozdíl těch dvou termínů.

Jiný hlas: *So in that language it would be said that angels are everlasting but God is eternal.*

Hejdánek: Andělé jsou věčně trvajícím a Bůh je věčný.

Jiný hlas: *And about a hundred years after Augustine's time, a Christian philosopher called Boethius gave a definition of eternal.*

Hejdánek: A asi sto let po Augustinově době křesťanský filosof *Boethius* podal definici věčného.

Jiný hlas: *Now I cannot remember that definition in full I'm afraid.*

Hejdánek: Bohužel se už plně na tu definici nepamatuji.

Jiný hlas: *But it's something like having all times present simultaneously.*

Hejdánek: Ale je to něco takového jako mít všechny časy přítomny současně.

Jiný hlas: *And that is very difficult to understand.*

Hejdánek: A to je velmi těžko srozumitelné.

Jiný hlas: *And I think it might be better if one wants to understand what it means to be outside time to think of, to compare other kinds of entity.*

Hejdánek: A myslím, že by bylo lepší, když chceme rozumět tomu, co to znamená být mimo čas, porovnat jiné druhy entit.

Jiný hlas: *For example, numbers.*

Hejdánek: Například čísla.

Jiný hlas: *In the case of numbers it is, it sounds odd to suppose that they survive through time.*

Hejdánek: V případě čísel zní podivně předpoklad, že přetrvávají časem.

Jiný hlas: *And yet numbers exist. For example there exists a prime number between 7 and 11. No there doesn't. Sorry that's false. There exists a prime number between 6 and 8, for example.*

Hejdánek: A přesto čísla existují. Například existuje prvočíslo mezi sedmi a jedenácti. Ne, neexistuje.

Pardon, to je nepravda. Existuje prvočíslo mezi šesti a osmi například.

Jiný hlas: *That is the number 7.*

Hejdánek: To je číslo sedm.

Jiný hlas: *Now the number 7 I think it is reasonable to take the view that the number 7 exists but not in time.*

Hejdánek: Teď číslo sedm... Myslím, že je rozumné zastávat názor, že číslo sedm existuje, ale ne v čase.

Jiný hlas: *We would surely wish to say that numbers don't exist in space or place.*

Hejdánek: Zajisté bychom chtěli říci, že čísla neexistují v prostoru nebo na místě.

Jiný hlas: *So perhaps it is possible also to be outside time.*

Hejdánek: Takže možná je možné také být mimo čas.

Jiný hlas: *And then the theological suggestion is that God is in that respect like numbers. In that respect like numbers.*

Hejdánek: A pak teologický návrh je, že Bůh je v tomto ohledu jako čísla. V tomhle ohledu, že se podobá číslům.

Jiný hlas: *There are evidently problems for that view. Perhaps most evidently, the problem for Christianity of how God can act, can intervene in the world if he himself is not in time.*

Hejdánek: V tomto názoru jsou evidentně problémy. A snad nejvíce evidentní problém pro křesťanství, jak může Bůh jednat, jak může zasahovat ve světě, když sám není v čase.

Jiný hlas: *And for that reason, I believe that many modern Christian thinkers have come to reject the view that God is outside time and to suppose that God is not eternal but everlasting.*

Hejdánek: A z tohoto důvodu se domnívám, že mnozí moderní křesťanští myslitelé došli k odmítnutí názoru, že Bůh je vně času, a domnívají se, že Bůh není věčný, ale věčně trvajícím.

Jiný hlas: *Once again, I don't wish myself to take sides between those two views.*

Hejdánek: A opět si nepřejí stavět se na jednu nebo druhou stranu v těchto dvou názorech.

Jiný hlas: *But I do believe that Augustine's view that God is outside time is a possible one.*

Hejdánek: Ale domnívám se, že Augustinův názor, že Bůh je vně času, je možný.

Jiný hlas: *And in my view, which is that it's not the task of the philosopher to go beyond that.*

Hejdánek: A v mém pohledu to není úkolem filosofa jít za to.

Jiný hlas: *So that reveals my own views, to some extent reveals my own views about the relation between philosophy and theology.*

Hejdánek: Tak to do určité míry vyjevuje můj vlastní pohled o vztahu mezi filosofií a teologií.

Jiný hlas: *The philosopher in my view has the task of investigating in the area of theology which views are possible, not which views are true.*

Hejdánek: Filozof v mém pohledu má za úkol zkoumat v oblasti teologie, které názory jsou možné, a ne které názory jsou pravdivé.

Jiný hlas: *Augustine does not believe that the first words of the Bible in principio mean as they seem to mean first in time.*

Hejdánek: Augustin nevěří, že první slova *Bible in principio* znamenají, jak se zdají znamenat, nejdříve v čase.

--- (1981-01-04 Christopher Kirwan – B [LVH281VA], jiná verze_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *What is called in those verses the first day did not precede the other days.*

To, co je v oněch verších označováno jako první den, nepředcházelo dny ostatní.

And it did not precede the other days because the way he understands the activities of God on the first day make God create a heaven and an earth but without change and therefore without time.

A nepředcházelo to ostatní dny proto, že způsob, jakým Bůh v onen první den konal, Bůh stvořil nebe a zemi, ale beze změny, a tudíž bez času. Ano, ano. Přesně tak. To je u Augustina to nejdůležitější slovo. Yes, yes, that is precisely it. That is the most important word for Augustine.

Aha.

Well, I think that I have not studied this very carefully. But I think that Augustine is very much influenced here by the beginning of the Gospel of St. John, where the beginning is identified with the Logos, the Word of God.

Myslím, že jsem to nestudoval příliš pečlivě, ale domnívám se, že Augustin je zde velmi ovlivněn začátkem evangelia svatého Jana, kde je počátek ztotožněn s Logem, Božím Slovem.

And that gives Augustine the idea that in the Old Testament also it may be that that is the meaning of the word.

A to dává Augustinovi myšlenku, že i ve Starém zákoně to může být významem onoho slova.

I mean, this is a case too where he has a problem. If he is right that the first day was not really first, then in principio does not mean what it seems to mean. It is not literal.

To je případ, kde má problém. Pokud má pravdu, že první den nebyl skutečně první, potom *in principio* neznámá to, co se zdá, že znamená. Není to doslovné.

That is his problem and I think that he draws the solution to it from the Gospel of St. John.

To je jeho problém a myslím, že řešení čerpá z evangelia svatého Jana. Takže v podstatě už od Augustina nemůžeme hovořit o čase.

He was very much influenced by St. John.

Byl velmi ovlivněn svatým Janem.

Even more by St. Paul, but strongly by St. John.

Ještě více svatým Pavlem, ale silně svatým Janem.

Hejdánek: Na ten text přednášky můžeme pohlížet dvojím způsobem. Buď jako na výklad, především

výklad Augustina, a nebo jako především na výklad otázky počátku času.

Jiný hlas: *We can look at the lecture from two points of view: first as a meditation on Saint Augustine's work and second as an explanation of the beginning of time. Both of them, but mostly one or the other.* Yes.

Hejdánek: V tom druhém případě, pokud by šlo o vyložení té otázky systematicky,

Jiný hlas: *In the second case, if we consider it from a systematic point of view,*

Hejdánek: zůstává nereflektována, neanalyzována řada nevyslovených předpokladů.

Jiný hlas: *there remains an unreflected, unanalyzed number of unspoken assumptions. Good.*

Hejdánek: Myslím, že jedním z hlavních takových předpokladů je samozřejmost, s jakou se universum nebo čas považují za celek.

Jiný hlas: *One of the most important of these suppositions is the fact that space or time are understood as units. As a whole. Space and time together? No, no, each as a whole. Universum or time, in both cases as a whole.*

Hejdánek: Ale právě tahle věc je v té nejnovější době, z níž je tam citován například Newtonův spis, čili není to nelegitimní otázka, je učiněna velmi problematičnou.

Jiný hlas: *But this very thing in modern times, as we see with the reference to Newton, it is a very problematic question.*

Hejdánek: Je přinejmenším legitimně myslitelné, že jak čas, tak universum, svět, je podstatně pluralizován nebo je primárně pluralizován.

Jiný hlas: *I think it's meaningful to suppose that both the time and the world, the universe, the cosmos, are primarily pluralistic. It means the time as a whole can arise from small portions of time which are primary, which are the beginning of this rising of great regions of time. And the same in the case of the world.*

Jiný hlas: V tom případě tedy je přinejmenším smysluplné na základě některých představ nejnovějších mít za to, že primárně a původně je čas i svět oboje pluralizován tak, že existují malé porce času, které teprve dodatečně mohou být integrovány ve větší časové oblasti. A podobně tak i svět.

Jiný hlas: *Then the problem will be quite different because there will be no single, no one single beginning of time, but many beginnings of time. And then all this reflection on the problem of the beginning of time is set on a quite different level, or quite different basis. Now, would it be possible still to... excuse me...*

Jiný hlas: A pokud tohleto připustíme, tak potom vlastně tu otázku po začátku času si přesuneme na jinou rovinu tím, že tam vlastně předpokládáme těch začátků času celou spoustu a ne jeden. Tak a tím tedy vlastně – pokud to bereme systematicky, a nikoliv tedy v Augustinovi samozřejmě to není – ale pokud to bereme systematicky, tak tahle celá oblast možné reflexe by byla teprve otevřena.

Jiný hlas: *It's not clear to me how this affects Augustine's problem. Suppose that we stated Augustine's problem like this: Before today there was yesterday, and before that Friday, and many, many days earlier than Friday. Is it the case that it is universally true that before each day there was a day? Now, as I say that, I realize that that won't quite state Augustine's problem, because of course days could run out, the sort of days we know could run out, if we go back behind the rotation of the Earth. But still, we can ask more generally about periods of time of the length of a day, and we can ask: Was each such period preceded by another one? Now, I would like to ask whether that question is affected by the theory that time is multiple.*

Jiný hlas: *I think yes, because the question is meaningless if we accept the theory or hypothesis that there are, there is a plurality of times or time quanta. This question supposes the possibility of speaking about days or months and so on, but such a day is always a plurality of time quanta.*

Hejdánek: But on the contrary, I think if we accept the theory of the plurality, basic plurality or multiplicity of time, then it's very important for Augustine's view, because as I see it, the Augustine's view is the only possible meaningful solution of this problem under such conditions.

Tedy odpověď byla, že se mi zdá, že ten předpoklad, že čas je pluralizován, že je tedy *multiplicitní*, že silně

ovlivňuje tu otázku tím, že z ní dělá vlastně nesmysl. A to proto, že ta otázka vlastně je stavěna na předpokladu, který je v rozporu s tím, že čas je *multiplicitní*. Totiž mluví o dnech, měsících a tak dále, tedy o časových úsecích naší běžné zkušenosti, které už jsou samy *multiplicitou* těch časových kvant. Že tedy prostě ta otázka je nesmyslná, pokud přijmeme tu *multiplicitu*, tu pluralitu časovou. A na druhé straně myslím, že to *Augustinovo* pojetí s tím taky velice úzce souvisí, protože jak se mi zdá, přijmeme-li tu pluralitu časovou, tak to *Augustinovo* řešení je jediné možné, že tím vyloučíme *de facto* ty jiné.

Jiný hlas: I understand what you say, that if we accept this hypothesis of *multiplicity* of times, then there is a problem that only *Augustine's* theory can solve, but it's not clear to me what the problem is, some problem that arises from the new theory, is it?

Hejdánek: Ano, jasně. Nebo o to jde, že pokud přijímáme tu *multiplicitu* času, že třeba věčná přítomnost Boží je [nesrozumitelné]... I had in my view the *Augustine's* solution of the problem of God being outside of the time.

Měl jsem na mysli to *Augustinovo* řešení problému, že Bůh je mimo čas.

Jiný hlas: And this problem is different, is it, when time is multiple?

Hejdánek: Yes. If time is multiple, it means if there are many beginnings of small time portions, let us say, then it has no sense to, or it is not possible to conceive the existence of God as say *everlasting*. Because the *everlastingness*, if at all, could be only built or constructed of the material which is *non-everlasting*. Pokud máme tedy tuhle hypotézu o *multiplicitě* času, tedy o tom, že jsou mnohé počátky v čase, tak to znamená, že potom ta věčnost Boží jakožto to, co trvá, jako *everlastingness*, tak se skládá z věcí, které samy o sobě trvající nejsou.

Then *everlastingness* means *createdness*. To be *everlasting* means to be created. Then God cannot be *everlasting* because He is not created. Then the only possibility is that He is outside of the time, and because we know that there is no time as a whole, He is outside of every portion of time. And it's the only possible solution of this problem if we accept the hypothesis of *plurality* or of the *multiplicity* of time events, say as it is in *Whitehead's* view for instance.

Takže pokud přijímáme tu teorii o té *multiplicitě* časové, o těch časových událostech, o čem mluví *Whitehead*, potom ta věčnost vlastně znamená, že je to stvořené. Ta věčnost je budována z těch časových věcí. Tedy pokud Bůh není stvořený, tak nemůže být věčný v tomhle smyslu. Takže potom jediná možnost, jak o Bohu mluvit, je, že je mimo čas. Ale protože není žádný čas jako celek, tak to znamená, že Bůh je mimo každou tu jednotlivou část času.

Jiný hlas: I see the problem. I think it arises for *Augustine* too, does it not? Even without this particular view about time.

Hejdánek: Zdá se mi, že tento problém pro *Augustina* platí taky, aniž by bylo třeba předpokládat tento zvláštní koncept času.

Jiný hlas: Because if I understand you, this theory that time is multiple has as a consequence that no...

Jiný hlas: particular series of *time instants* is everlasting. Is that right? That each particular series will have a beginning and an end. Is that right?

Hejdánek: Yes.

Jiný hlas: Jestli rozumím dobře, tak ten partikulární pohled spočívá na tom, že není nic věčně trvalého, že všechno má vždycky začátek a konec.

Jiný hlas: Now then, if God is to be in any series of time, he must have been created when it began.

Jiný hlas: Jestliže by mělo platit, že Bůh je v jakékoli časové sérii, znamenalo by to, že je stvořen.

Jiný hlas: And is that not just like *Augustine's* problem? He has only one series of *time instants*, but he believes that that one series has a beginning, and therefore if God is placed within it, it follows that God has a beginning.

Jiný hlas: A není to také problém *Augustinův*, i když má jenom jednu sérii času, časovou, i tam platí, že Bůh nemůže být uvnitř něčeho, co je stvořené.

Jiný hlas: So I think, if I understand you, we have two different theories here which give rise to the same

problem: the theory of *Augustine* that time is unitary but has a beginning, and this new theory that time is a multiplicity of different series, each of which has a beginning. Both of those give rise to the problem how can God be in time unless he's created, and both of them demand the solution that he is outside time.

[nesrozumitelné]

Jiný hlas: But somebody might say that there is the following difference between the two: that in the case of multiple time, it might be a possibility that God should, as it were, move from one time series to another and avoid being created in that way.

--- (1981-01-04 Christopher Kirwan [1] [LVH281VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...of the question whether there is an infinite amount of space or of time.

Hejdánek: Otázku, zda je nekonečné množství prostoru nebo času. Jestli prostor je nebo není nekonečný. Je to totéž, co se ptát, jestli je, anebo jestli není nekonečno.

Jiný hlas: Is that not right? So I think that Leibniz is not, is not forced to take the view that time had a beginning.

Hejdánek: Protože Leibniz není nucen přijmout to hledisko, že čas má počátek. Že svět má počátek v čase.

Jiný hlas: And if you ask me whether Leibniz did believe that time has a beginning, I am afraid I don't know the answer.

Hejdánek: A když se mě ptáte, jestli Leibniz věřil, že čas má počátek, tak se obávám, že neznám odpověď. Odpověď na to, co on věřil.

Jiný hlas: That makes sense. Uhum. We have here two alternative answers to the problem.

Hejdánek: To dává smysl. Máme tady dvě alternativní odpovědi na ten problém.

Jiný hlas: And that answer of Leibniz, of course, as Leibniz was aware, only answers the problem if you understand it in one of two possible ways.

Hejdánek: Ta Leibnizova odpověď samozřejmě, a Leibniz si toho byl vědom, odpovídá na ten problém jenom tehdy, když mu rozumíte jedním ze dvou možných způsobů.

Jiný hlas: Namely, if you understand the question as asking: why did not the very events that have happened all happen, say, a week earlier?

Hejdánek: Totiž jestliže rozumíte té otázce tak, jako když se ptáte: proč ty věci, ty události, ke kterým došlo, proč se všechny neodehrály, dejme tomu, o týden dřív?

Jiný hlas: And if you understand the problem in that way, then Leibniz would say: it's not really a problem at all.

Hejdánek: A jestliže rozumíte tomu problému tímto způsobem, pak by Leibniz řekl, že to vlastně není žádný problém.

Jiný hlas: Which I think is different from Augustine. Augustine thinks that there is a real problem.

Hejdánek: Což si myslím, že je odlišné od Augustina. Augustin si myslí, že v tom je skutečný problém.

Jiný hlas: As for myself, I don't know. I am inclined to disagree with Leibniz here and to think that it is conceivable that things should have started, say, a week earlier than they did. So I am inclined to not to accept Leibniz's solution, but I'm not sure.

Hejdánek: Pokud jde o mne, nevím. Mám sklon nesouhlasit s Leibnizem v tomhle bodě a myslet si, že je myslitelné, že věci by mohly začít, řekněme, o týden dřív, než začaly. Takže mám sklon nepřijmout Leibnizovo řešení, ale nejsem si docela jist. Nejsem si docela jist. Ještě něco vynechal?

Jiný hlas: If we may speak about Leibniz for a moment, of course what he is doing here is to apply his *principle of the identity of indiscernibles*.

Hejdánek: Jestliže můžeme mluvit chvíli o Leibnizovi, tak to, co on tady dělá, je, že aplikuje svůj *princip identity nerozlišitelných*. *Identity of indiscernibles*.

Jiný hlas: That those things which cannot be discerned are identical.

Hejdánek: Ne, ne, rozlišitelné. Tedy to, co nelze, dvě věci, které nelze rozlišit, jsou vlastně identické.

Jiný hlas: But if he means by that that where there is no way of discovering a difference, there there is no difference, I believe that principle is false.

Hejdánek: Ale jestliže tím míní, že tam, kde není žádný způsob, jak zjistit rozdíl, že tam žádný rozdíl není, tak si myslím, že toto, tento princip je chybný.

Jiný hlas: That is to say, there might be some, there could be differences which it's impossible to discover. Impossible to discover.

Hejdánek: To jest, že by mohly, že by mohly být takové rozdíly, které je nemožné zjistit. Že to jako dogmaticky popírá předem.

Jiný hlas: Now the difference between our world and a world which was exactly the same but started one week earlier would indeed be one of these differences that it would be impossible to discover.

Hejdánek: Ten rozdíl mezi naším světem a světem, který by byl úplně stejný, ale byl by začal o týden dřív, by byl skutečně jeden z těch rozdílů, které by bylo nemožné zjistit.

Jiný hlas: But I am inclined to think that nevertheless it might be a real difference.

Hejdánek: Ale mám sklon si myslet, že přesto by to mohl být skutečný rozdíl.

Jiný hlas: And if so, then I disagree with Leibniz. But as I say, I'm not sure.

Hejdánek: A jestliže ano, pak nesouhlasím s Leibnizem. Ale jak říkám, nejsem si jist.

Jiný hlas: As I say, that it seems to me that the most attractive answer to the problem is the one that I stated third.

Hejdánek: Jak jsem řekl, zdá se mi, že nejpřitažlivější odpověď na tento problém je ta, kterou jsem uvedl jako třetí.

Jiný hlas: The question is why was the universe not created sooner than it was?

Hejdánek: Otázka zní, proč vesmír nebyl stvořen dříve, než byl?

Jiný hlas: And I think that the right response is to say: there was no reason. That is, I again this constitutes a disagreement between me and Leibniz.

Hejdánek: A myslím si, že správná odpověď je říct: nebylo k tomu žádného důvodu. Což znovu ustavuje nesouhlas mezi mnou a Leibnizem.

Jiný hlas: But now it is a different principle of Leibniz that I am contesting.

Hejdánek: Ale teď je to jiný Leibnizův princip, který zpochybňuji.

Jiný hlas: What is called the *principle of sufficient reason*.

Hejdánek: To, co se nazývá *princip dostatečného důvodu*.

Jiný hlas: Namely, that everything has a reason. And I would hold myself that at least that there may be some things which do not have any reason. They just happen, but without any reason.

Hejdánek: Totiž, že všechno má svůj důvod. A já bych zastával to, že přinejmenším mohou být některé věci, které nemají žádný důvod. Které se prostě dějí, ale bez jakéhokoliv důvodu.

Jiný hlas: Now if one supposes that the universe had a beginning in time...

Hejdánek: Jestliže předpokládáme, že vesmír měl počátek v čase...

Jiný hlas: And if one supposes that it began in 4004 BC, it seems to me that that is very much the sort of truth which would be true without there being any reason for it.

Hejdánek: A jestliže předpokládáme, že tento počátek byl roku čtyři tisíce čtyři před Kristem, mně se zdá, že to je přesně ten druh pravdy, který by byl pravdivý, aniž by pro to byl jakýkoli důvod.

Jiný hlas: So that is the solution to the problem that appeals to me most.

Hejdánek: To je pro mne řešení, které se mně osobně zdá nejslibnější.

Jiný hlas: But perhaps I may remind you what Augustine says. He just says it is illogical for us to think that God made the universe at that time by chance, that is for no reason.

Hejdánek: Ale možná, že bych vám mohl připomenout, co říká Augustin. Ten prostě říká, že je to nelogické si myslet, že Bůh stvořil svět právě v ten čas náhodou, to jest bez jakéhokoliv důvodu.

Jiný hlas: I don't know what others think on that.

Hejdánek: Nevím, co si o tom myslí ostatní.

Jiný hlas: Zmiňoval se tady o něčem jako *the period of Shoemaker*?

Hejdánek: *Shoemaker*, ano.

Jiný hlas: Měl by tam být nějaký rozpor mezi tím, co říká Augustin a *Shoemaker*?

Hejdánek: She's asking if there is a contradiction between Augustine and Shoemaker.

Jiný hlas: Arguments against Shoemaker? I had no arguments against him. I thought that Shoemaker's was right.

Hejdánek: Argumenty proti *Shoemakerovi*? Já jsem proti němu neměl žádné argumenty. Já jsem si myslel, že *Shoemaker* má pravdu. Takže Augustin a on se nevylučují?

Jiný hlas: The situation here is that Augustine has two things: he has the thesis that time had a beginning and an argument for it.

Hejdánek: Tady jde o to, že Augustin má dvě věci. Má jednak tezi, že čas měl počátek, a potom argument pro tuto tezi.

Jiný hlas: Now the argument, which is also in Philo, depends on there being no time without change.

Hejdánek: A ten argument, který najdeme také u Filona, závisí na tom, že není času bez změny.

Jiný hlas: And I believe that the argument does not work because that premise is not true.

Hejdánek: A já se domnívám, že ten argument nefunguje, protože ta premisa není pravdivá.

Jiný hlas: But of course the thesis which Augustine seeks to support by that argument may still be a true thesis.

Hejdánek: Ale ta teze, kterou se Augustin snaží tímto argumentem podepřít, může přesto být pravdivá.

Jiný hlas: At any rate, I think the thesis is well worth investigating, even though I believe that that argument for it is not a good one. So does that explain the situation?

Hejdánek: V každém případě si myslím, že ta teze stojí za prozkoumání, i když si myslím, že argument pro ni není dobrý. Vysvětluje to situaci?

Jiný hlas: Other people may think that Shoemaker's proof is not a good one.

Hejdánek: Ale jiní lidé se mohou domnívat, že *Shoemakerův* důkaz není dobrý.

Jiný hlas: I mean, let me say a little more about his argument, about Shoemaker.

Hejdánek: Dovolte, abych řekl ještě něco víc o jeho argumentu, o *Shoemakerovi*.

Jiný hlas: Shoemaker's argument depends on our looking for the best hypothesis or the best explanation of the phenomena that he imagines.

Hejdánek: Ten *Shoemakerův* argument spočívá v tom, že hledáme nejlepší hypotézu nebo nejlepší vysvětlení pro ty jevy, které on si představuje.

Jiný hlas: And he believes that the phenomena which he imagines are best explained by supposing that the universe remains without any change at all for one year in every sixty.

Hejdánek: A on se domnívá, že ty jevy, které si představuje, se dají nejlépe vysvětlit předpokladem, že vesmír zůstává beze vší změny po jeden rok v každém šedesátiletí.

Jiný hlas: But of course it would be possible for somebody who takes the opposite view, for example Aristotle or Philo...

Hejdánek: Ale ovšem bylo by možné, aby někdo, kdo zastává opačné stanovisko, jako Aristoteles nebo Filón...

Jiný hlas: ...it would be possible for him to say that the hypothesis proposed by Shoemaker is impossible.

Hejdánek: ...aby řekl, že hypotéza navržená *Shoemakerem* je nemožná.

Jiný hlas: And Shoemaker will have to admit that of course there are other hypotheses which could be put in its place.

Hejdánek: A *Shoemaker* by musel připustit, že samozřejmě jsou jiné hypotézy, které by bylo možno postavit na toto místo.

Jiný hlas: The phenomena that he imagines involve a universe which begins by having regular periods of standstill in different regions.

Hejdánek: Ty jevy, které si představuje, zahrnují vesmír, který na začátku má pravidelné periody

zastavení v různých oblastech.

Jiný hlas: But of course it's quite possible that that universe does not continue in a regular way.

Hejdánek: Ale samozřejmě je docela dobře možné, že ten vesmír nepokračuje pravidelným způsobem.

Jiný hlas: And I think it's not a very strong argument which asks us to accept as the truth that hypothesis which is the easiest or simplest, because the truth might be more complicated.

Hejdánek: A myslím, že není příliš silným argumentem ten, který od nás žádá, abychom přijali za pravdu tu hypotézu, která je nejsnazší a nejjednodušší, protože pravda může být mnohem složitější.

Jiný hlas: So it would be quite possible for, let us say, *Philo* to remain unconvinced by *Shoemaker*.

Hejdánek: Takže by bylo docela dobře možné, aby, řekněme, *Filón* zůstal nepřesvědčen *Shoemakerem*.

Jiný hlas: Okay. Any of you who know about some of the theological questions that arise around here, I could perhaps say a word more about the theory that God exists outside time.

Hejdánek: Těm z vás, kteří vědí o některých teologických otázkách, které tady v té souvislosti vznikají, bych mohl snad říci ještě slovo o té teorii, že Bůh existuje mimo čas.

Jiný hlas: I don't know whether *Augustine* was the first Christian to propound this theory.

Hejdánek: Nevím, zda *Augustin* byl první křesťan, který předložil tuto teorii.

Jiný hlas: But many later Christians have adopted it, though not all.

Hejdánek: Ale mnozí pozdější křesťané ji přijali, ačkoliv ne všichni.

Jiný hlas: And it's usually stated by saying that God is eternal. I don't know whether there is a special word for that in Czech. *Eternal* is often used to mean outside time. *Aeternitas*, Latin *aeternitas*.

Hejdánek: A obvykle se říká, že Bůh je věčný. Já nevím, zda pro to v češtině existuje nějaký zvláštní termín, ale *eternal* se často používá ve smyslu mimo čas. Latinsky *aeternitas*.

Jiný hlas: So...

Hejdánek: Věčný. Já jsem narazil v tom překladu, *everlasting* je věčně trvalý nebo věčně trvajícím, a proti tomu *eternal* je věčný. A ta věčnost se tady rozumí mimo čas, a věčně trvajícím se rozumí trvajícím v čase. To je ten rozdíl těch dvou termínů.

Jiný hlas: So in that language it would be said that angels are everlasting, God is eternal.

Hejdánek: V tomto ohledu se pak říká, že andělé jsou věčně trvajícím, kdežto Bůh je věčný.

Jiný hlas: And about a hundred years after *Augustine's* time, a Christian philosopher called *Boethius* gave a definition of eternal.

Hejdánek: A asi o sto let později po *Augustinovi* podal křesťanský filosof jménem *Boëthius* definici věčného.

Jiný hlas: Now I cannot remember that definition in full, I'm afraid.

Hejdánek: Bohužel si tu definici nepamatuji celou.

Jiný hlas: But it's something like having all times present simultaneously.

Hejdánek: Ale je to něco jako mít všechny časy přítomny současně.

Jiný hlas: And that is very difficult to understand.

Hejdánek: A to je velmi obtížné pochopit.

Jiný hlas: And I think it might be better if one wants to understand what it means to be outside time...

Hejdánek: A myslím, že by bylo lepší, kdyby člověk chtěl porozumět tomu, co to znamená být mimo čas...

Jiný hlas: To think of, to compare other kinds of entity...

Hejdánek: Přemýšlet o jiných druzích, srovnat to s jinými druhy entit...

Jiný hlas: For example, numbers.

Hejdánek: Například s čísly.

Jiný hlas: In the case of numbers, it sounds odd to suppose that they survive through time.

Hejdánek: V případě čísel to zní divně, předpokládat, že přežívají v čase.

Jiný hlas: And yet numbers exist. For example, there exists a prime number between seven and eleven. No there doesn't. Sorry, that's false. There exists a prime number between six and eight, for example.

Hejdánek: A přesto čísla existují. Například existuje prvočíslo mezi sedmičkou a jedenáctkou... Ne, to

neexistuje. Promiňte, to je nepravda. Existuje prvočíslo například mezi šestkou a osmičkou.

Jiný hlas: That is the number seven.

Hejdánek: To je číslo sedm.

Jiný hlas: Now the number seven... I think it is reasonable to take the view that the number seven exists, but not in time.

Hejdánek: Číslo sedm... Myslím, že je rozumné zastávat názor, že číslo sedm existuje, ale ne v čase.

Jiný hlas: We would surely wish to say that numbers don't exist in space or place.

Hejdánek: Jistě bychom také chtěli říci, že čísla neexistují v prostoru nebo v místě.

Jiný hlas: So perhaps it is possible also to be outside time.

Hejdánek: Takže možná je také možné být mimo čas.

Jiný hlas: And then the theological suggestion is that God is in that respect like numbers.

Hejdánek: A ta teologická sugesce je, že Bůh je v tomto ohledu jako čísla.

Jiný hlas: In that respect like numbers.

Hejdánek: V tomto ohledu, že se podobá číslům.

Jiný hlas: There are evidently problems for that view.

Hejdánek: Pro toto pojetí jsou tu ovšem zřejmé problémy.

Jiný hlas: Perhaps most evidently the problem for Christianity of how God can act, can intervene in the world, if he himself is not in time.

Hejdánek: Snad nejzřejmější problém pro křesťanství: jak Bůh může jednat, jak může zasahovat do světa, jestliže on sám není v čase.

Jiný hlas: And for that reason I believe that many modern Christian thinkers have come to reject the view that God is outside time and to suppose that God is not eternal but everlasting.

Hejdánek: A pro tento důvod se domnívám, že mnozí moderní křesťanští myslitelé začali odmítat ten názor, že Bůh je mimo čas, a předpokládat, že Bůh není věčný, nýbrž *everlasting*, tedy v čase nekonečný.

Jiný hlas: Once again, I don't wish myself to take sides between those two views.

Hejdánek: A ještě jednou: já sám si nepřeji brát stranu v tomto sporu.

Jiný hlas: But I do believe that Augustine's view that God is outside time is a possible one.

Hejdánek: Ale domnívám se, že Augustinovo pojetí, že Bůh je mimo čas, je pojetím možným.

Jiný hlas: And in my view it is not the task of the philosopher to go beyond that.

Hejdánek: A podle mého soudu není úkolem filosofa, aby šel dál.

Jiný hlas: So that reveals my own views, to some extent reveals my own views about the relation between philosophy and theology.

Hejdánek: A to do jistě míry odhaluje mé vlastní názory na vztah mezi filosofií a teologií.

Jiný hlas: The philosopher, in my view, has the task of investigating in the area of theology which views are possible, not which views are true.

Hejdánek: Filosof má podle mého soudu za úkol v oblasti teologie zkoumat, které názory jsou možné, a nikoliv které jsou pravdivé.

A tedy v rámci oblasti teologie filosof zkoumá, co je v teologii možné, ne co je tam pravdivé.

Takže on se tedy neztotožňuje s tím Augustinem, ale říká, že je to docela dobře možné, toto pojetí. A že úkolem filosofie je ukázat právě tuto možnost nebo neudržitelnost některých pojetí, ale nikoliv rozhodovat o tom, co je pravda.

Jiný hlas: Augustine does not believe that the first words of the Bible *In principio* mean, as they seem to mean, first in time.

Hejdánek: Augustin se nedomnívá, že ta první slova Bible *In principio* znamenají to, co se zdá, že znamenají, totiž jako první v čase.

--- (1981-01-04 Christopher Kirwan [1] [LVH281VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: What is called in those verses the first day did not precede the other days.

Hejdánek: Ano, ano. Přesně tak. V tom slově. Ano, to tam je teda... [nesrozumitelné]

Jiný hlas: And it did not precede the other days because the way he understands the activities of God on the first day make God create a heaven and an earth but without change and therefore without time.

Hejdánek: [nesrozumitelné] Ale já si myslím, že Augustin je tady velmi ovlivněn začátkem evangelia svatého Jana.

Jiný hlas: Well, I think that, I have not studied this very carefully, but I think that Augustine is very much influenced here by the beginning of the Gospel of St. John. Where the beginning is identified with the *Logos*, the Word of God. And that gives Augustine the idea that in the Old Testament also it may be that that's the meaning of the word. I mean, this is a case too where he has a problem. If he is right that the first day was not really first, then *in principio* does not mean what it seems to mean, it's not literal.

Hejdánek: [nesrozumitelné] To je jeho problém a já myslím, že k němu čerpá řešení z evangelia svatého Jana.

Jiný hlas: That is his problem and I think that he draws the solution to it from the Gospel of St. John. He was very much influenced by St. John. Even more by St. Paul, but strongly by St. John.

Hejdánek: Na ten text přednášky můžeme pohlížet dvojím způsobem. Buď jako na výklad, především výklad Augustina, a nebo jako především na výklad otázky počátku času.

Jiný hlas: We can look at the lecture from two points of view. First as an explanation of Augustine's explanation of time, second as an explanation of the beginning of time.

Hejdánek: Both of them, but mostly one or the second.

V tom druhém případě, pokud by šlo o vyložení té otázky systematicky, zůstává nereflektována, neanalyzována řada nevyslovených předpokladů.

Jiný hlas: In the second case, if it was about the systematic problem, a number of unexpressed assumptions remain. Good.

Hejdánek: Myslím, že jedním z hlavních takových předpokladů je samozřejmost, s jakou se *universum* nebo čas považují za celek.

Jiný hlas: One of the most important assumptions are space or time are assumed as units. As a whole. Space and time together? No, each as a whole. *Universum* or time, in both cases as a whole.

Hejdánek: Ale právě tahle věc je v té nejnovější době, z níž je tam citován například Newton, čili není to nelegitimní otázka, je učiněna velmi problematickou.

Jiný hlas: But from the modern time, the question is problematic.

Hejdánek: Je přinejmenším legitimně myslitelné, že jak čas, tak *universum*, svět, je podstatně pluralizován nebo je primárně pluralizován.

Jiný hlas: It is at least logically possible that time and the world are primarily pluralized.

Jiný hlas: I think it's meaningful to suppose that both the time and the world, the *universum*, the *cosmos*, are primarily pluralistic.

It means the time as a whole can arise from small portions of time which are primary, which are the beginning of this rising of great regions of time. And the same in the case of the world.

Hejdánek: Tedy, je přinejmenším smysluplné na základě některých představ nejnovějších mít za to, že primárně a původně je čas i svět oboje pluralizován tak, že existují malé porce času, které teprve dodatečně mohou být integrovány ve větší časové oblasti. A podobně tak i svět.

Jiný hlas: Then the problem will be quite different because there will be no single, no one single beginning of time, but many beginnings of time. And then all this reflection on the problem of the beginning of time is set on a quite different level, or quite different basis. Now, would it be possible...

Hejdánek: A pokud tohleto připustíme, tak potom vlastně tu otázku po začátku času si přesuneme na jinou rovinu tím, že tam musíme předpokládat těch začátků času celou spoustu a ne jeden. A tím teda, pokud to bereme systematicky – a nikoliv v Augustinovi, tam to samozřejmě tak není – ale pokud to bereme systematicky, tak tahle celá oblast možné reflexe by se značně rozšířila.

Jiný hlas: It's not clear to me how this affects Augustine's problem. Suppose that we stated Augustine's problem like this: Before today there was yesterday, and before that Friday, and many, many days earlier

than Friday. Is it the case that it is universally true that before each day there was a day?

Now, as I say that, I realize that that won't quite state Augustine's problem, because of course days could run out, the sort of days we know could run out if we go back behind the rotation of the earth. But still, we can ask more generally about periods of time of the length of a day, and we can ask, was each such period preceded by another one? Now I would like to ask whether that question is affected by the theory that time is multiple.

Hejdánek: I think yes, because the question is meaningless if we accept the theory or hypothesis that there is a plurality of times or time *quanta*. This question supposes the possibility of speaking about days or months and so on, but such a day is always a plurality of time *quanta*. But on the contrary, I think if we accept the theory of the plurality, basic plurality or *multiplicity* of time, then it's very important for *Augustin's* view, because as I see it, the *Augustin's* view is the only possible meaningful solution of this problem under such conditions.

Tedy odpověď byla, že se mi zdá, že ten předpoklad, že čas je pluralizován, že je tady multiplicitní, že dělá z té otázky, že ji silně ovlivňuje tím, že z ní dělá otázku nesmyslnou. A to proto, že ta otázka vlastně je stavěna na předpokladu, který je v rozporu s tím, že ten čas je multiplicitní, totiž mluví o dnech, měsících a tak dál, tedy o časových úsecích naší běžné zkušenosti, které už jsou samy multiplicitou těch časových kvant.

Tedy prostě ta otázka je nesmyslná, pokud přijmeme tu multiplicitu, tu pluralitu časovou. A na druhé straně myslím, že to *Augustinovo* pojetí s tím taky velice úzce souvisí, protože jak se mi zdá, přijmeme-li tu pluralitu časovou, tak to *Augustinovo* řešení je jediné možné. Že tím vyloučíme *de facto* ty jiné.

Jiný hlas: Then I understand you to say that if we accept this hypothesis of the *multiplicity* of times, then there's a problem that only *Augustin's* theory can solve, but it's not clear to me what the problem is, some problem that arises from the new theory.

Hejdánek: Ano, jasně, nebo... Jiný hlas se v podstatě ptá na to, že jestliže přijímáme pluralitu času, že je zde problém, který právě to *Augustinovo* pojetí...

I had in my view the *Augustin's* solution of the problem of Bůh being outside of the time.

Měl jsem na mysli právě to *Augustinovo* pojetí Boha jakožto jsoucna vně času.

Jiný hlas: This problem is different, is it, when time is multiple?

Hejdánek: Yes, if time is multiple, it means if there are many beginnings of small time portions, let us say, then it has no sense to – or it is not possible to – conceive the existence of Bůh as say *everlasting*.

Because the *everlastingness*, if at all, could be only built or constructed of the material which is *non-everlasting*.

Jestliže přijímáme tuhle pluralitu času, tak to *Augustinovo* pojetí je jediné možné, protože mluvit o Bohu jako o věčném v čase už nemá dobrý smysl, protože věčnost by pak musela být jako složena z věcí, které věčné nejsou, tak jako ten čas se skládá z těch časových kvant.

Jiný hlas: I see the problem. I think it arises for *Augustin* too, does it not? Even without this particular view about time.

Hejdánek: Zdá se mu, že tento problém pro *Augustina* platí taky, aniž by bylo třeba předpokládat tento zvláštní, tento *partikulární* koncept času.

Jiný hlas: Because if I understand you, this theory that time is multiple has as a consequence that no particular series of time instants is everlasting. Is that right? That each particular series will have a beginning and an end. Is that right?

Hejdánek: Tedy, jestli rozumím dobře, tak ten *partikulární* pohled spočívá na tom, že není nic věčně trvalého, že všechno má svůj začátek a konec.

Jiný hlas: Now then, if God is to be in any series of time, he must have been created when it began.

Hejdánek: Takže, jestliže by mělo platit, že Bůh je v jakékoli časové sérii, znamenalo by to, že je stvořen.

Jiný hlas: And is that not just like *Augustin's* problem? He has only one series of time instants, but he believes that that one series has a beginning, and therefore if God is placed within it, it follows that God

has a beginning.

Hejdánek: A není tohle taky problém *Augustinův*, i když má jenom jednu sérii časovou? I tam platí tedy to, že Bůh nemůže být uvnitř něčeho, co má začátek.

Jiný hlas: So I think, if I understand you, we have two different theories here which give rise to the same problem. The theory of *Augustin* that time is *unitary* but has a beginning, and this new theory that time is a *multiplicity* of different series, each of which has a beginning. Both of those give rise to the problem how can God be in time unless he is created, and both of them demand the solution that he is outside time.

Hejdánek: Takže, jestli jsem rozuměl dobře, máme zde dvě různé teorie, které obě vedou ke stejnému problému. *Augustinova* teorie, že čas je jeden, ale má začátek, a tahle nová teorie, že čas je *multiplicitou* různých sérií, z nichž každá má svůj začátek. Obě tyto teorie vedou k problému, jak může být Bůh v čase, aniž by byl stvořen, a obě vyžadují řešení, že Bůh je mimo čas.

Jiný hlas: But somebody might say that there is the following difference between the two, that in the case of multiple time, it might be a possibility that God should, as it were, move from one time series to another and avoid being created in that way.

Hejdánek: Ale někdo by mohl říci, že je tu následující rozdíl mezi těmi dvěma, že v případě onoho mnohonásobného času by tu byla možnost, že by Bůh mohl takříkajíc přecházet z jedné časové série do druhé a vyhnout se tak tomu, aby byl stvořen.

--- (1981-01-04 Christopher Kirwan [2] - A (1) [LVH280VA]_Kaz c_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: And would you say that that apparently alternative solution is not really an alternative because it makes no sense to suppose that any being whatever exists in more than one of these series of times? Because otherwise that looks like an alternative, doesn't it? One could keep God inside time, but he's in all these times, one after another and perhaps overlapping, so that he does not have to be created.

Hejdánek: I am not sure if I should make more detailed explanation of these very strange things. My idea was only that there is a difference between intellectual possibility of Augustine's view that God is outside the time and the intellectual necessity of such conception if we adopt the hypothesis of the multiplicity of times.

Mám pochybnosti, jestli to mám rozvádět příliš podrobně, poněvadž je to poněkud takové cizí, ale má myšlenka byla ta, že je rozdíl mezi intelektuální možností pro *Augustina* chápat Boha jako stojícího mimo čas a intelektuální nezbytností ho tak chápat, jestliže přijmeme předpoklad pluralitních časů.

Jiný hlas: Yes, thank you. I had missed that difference because of course the argument that I believe Augustine uses for his conclusion that God is outside time, in so far as that argument rests on the problems that I discussed, I believe that that argument has a number of holes in it. We are not forced to the conclusion that Augustine adopts. Whereas you are suggesting that these strange theories of time would actually force us to the conclusion that God is outside time. And if that's true, that would be an important difference.

Hejdánek: Jo, tak to je ten jemný nápad, že tedy jistě tento rozdíl vystoupil, jestliže je pravda, že ta hypotéza pluralitních časů nezbytně [nesrozumitelné] k této otázce.

Jiný hlas: You would not be able to see it. It is better to translate the question and the answer together.

Hejdánek: Já jsem to v tom nezachytil. Mám pochybnosti, jestli to mám rozvádět příliš podrobně, poněvadž je to poněkud takové cizí, ale má myšlenka byla ta, že je rozdíl mezi intelektuální možností pro *Augustina* chápat Boha jako stojícího mimo čas a intelektuální nezbytností ho tak chápat, jestliže přijmeme předpoklad pluralitních časů.

Jiný hlas: No, he does not say just that. Leibniz's principle of the identity of indiscernibles is that if we cannot, if we could not discern, see the difference, then there would be no difference.

Hejdánek: Nerozuměl tomu začátku. Kdybyste radši to řekl a pak já už budu překládat. Já jsem to prostě nechytil.

Jiný hlas: I should emphasize that this is only one way of understanding Leibniz's principle. And it's the

one that seems to me to be appropriate to his discussion of the beginning of time. And it's the one which interprets him as saying there is no difference unless it could be seen.

Jiný hlas: Unless it could be discovered. But there is another way of understanding this principle, which I think is quite different and not relevant to anything that we've been speaking about, is to understand him to say there's no difference where there are no differences of quality. That any two different things must differ in their qualities or characteristics and not just in their substance. That is another way of understanding *Leibniz*.